

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต
หมวดวิชาศึกษาทั่วไป

เอกสารประกอบการสอนรายวิชา
รหัส ๐๐๐ ๑๐๒

กฎหมายทั่วไป (General Law)

โครงการจัดทำต้นฉบับรายวิชาในวิชาแกนพระพุทธศาสนาและหมวดวิชาศึกษาทั่วไป
กองวิชาการ ร่วมกับสำนักหอสมุดและเทคโนโลยีสารสนเทศ

กฎหมายทั่วไป (General Law)

ผู้แต่ง : คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บรรณาธิการ : ดร.ชาญชัย ฮวดศรี

ศิลปะและรูปเล่ม : นายสมบุญ เฟ่งพิศ

ออกแบบปก : นายพิจิตร พรหมลี

พิสูจน์อักษร : พระสุทิน เขมวโร

นายสุชญา ศิริธัญกร

ดร.ศศิวรรณ กำลังสินเสริม

พิมพ์ครั้งแรก : พฤษภาคม ๒๕๕๓

จำนวนพิมพ์ : ๒,๐๐๐ เล่ม

ลิขสิทธิ์ : ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ห้ามการลอกเลียนไม่ว่าส่วนใดๆ ของหนังสือเล่มนี้
นอกจากจะได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กฎหมายทั่วไป.— พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

242 หน้า

1.กฎหมาย I.ชื่อเรื่อง.

340

ISBN : 978-974-364-886-1

จัดพิมพ์โดย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ ๗๙ หมู่ที่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทรศัพท์/โทรสาร ๐๓๕ ๒๔๘ ๐๑๓

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๑ - ๑๗ ถนนมหาธาตุ เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๒๒๑-๔๘๙๓, ๐-๒๒๒๔-๔๒๑๔, โทรสาร ๐-๒๖๒๓-๕๖๒๓

www.mcuprint.com, e-mail : info@mcuprint.com

คำปรารภ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีโครงการจัดทำต้นฉบับรายวิชาในวิชาแกน พระพุทธศาสนา และหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ปีงบประมาณ ๒๕๕๒ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนา เนื้อหารายวิชาในวิชาแกนพระพุทธศาสนาและหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ที่ใช้สอนในมหาวิทยาลัย เพื่อคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยได้เสนอผลงานทางวิชาการ และเพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ ของคณาจารย์ของมหาวิทยาลัย

โครงการนี้เกิดขึ้นมาได้จากความร่วมมือร่วมใจกันของคณาจารย์มหาวิทยาลัย จากทุกส่วนงาน ทั้งส่วนกลาง วิทยาเขต วิทยาลัยสงฆ์ ห้องเรียน หน่วยงานวิทยบริการ ร่วมกันพัฒนาเอกสารประกอบการสอนหรือตำราในวิชาแกนพระพุทธศาสนาและหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ด้วยวิธีะอูตสาหะแรงกล้า พัฒนางานให้มีเนื้อหาสาระถูกต้อง เพียบพร้อมด้วยอรรถและพยัญชนะเป็นที่ยอมรับของสังคม

หนังสือกฎหมายทั่วไป เล่มนี้ มีเนื้อหาสาระแบ่งเป็น ๘ บท มุ่งหมายให้ศึกษาเกี่ยวกับความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป ที่มาของระบบกฎหมาย ลักษณะทั่วไปของกฎหมาย ประเภทของกฎหมาย กฎหมายมหาชน กฎหมายเอกชน กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์และกฎหมายที่พระสงฆ์ควรรู้ เป็นการเฉพาะ เช่น พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ กฎหมายมหาชนหรือกฎหมายเอกชนที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ รวมถึงกฎหมายมุสลิมที่เกี่ยวข้องกับ พระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา และกฎกระทรวง ฉบับต่างๆ เนื้อหาสาระปรากฏแจ่มแจ้งแล้วในเล่มนี้

ขออนุโมทนาขอบคุณคณะกรรมการโครงการจัดทำต้นฉบับรายวิชาในวิชาแกนพระพุทธศาสนา และหมวดวิชาศึกษาทั่วไป คณาจารย์และเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยทุกท่าน ที่ได้เสียสละเวลาพัฒนา เนื้อหารายวิชาเล่มนี้ให้เกิดมีขึ้น อันจะเป็นสมบัติของมหาวิทยาลัยตลอดไป หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือกฎหมายทั่วไปเล่มนี้ คงอำนวยประโยชน์เชิงวิชาการด้านกฎหมายแก่คณาจารย์ นิสิต นักศึกษา และประชาชนผู้สนใจสืบไป

(พระธรรมโกศาจารย์)

อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(๔)

<http://th.88db.com/Business-Services/Lawyer-Detective/ad-293383/>

คำนำ

หนังสือเล่มนี้ ได้พัฒนาขึ้นตามโครงการจัดทำต้นฉบับรายวิชา ในวิชาแกนพระพุทธศาสนา และหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ปีงบประมาณ ๒๕๕๒ กองวิชาการ สำนักงานอธิการบดี ร่วมกับสำนักหอสมุดและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ (๑) เพื่อพัฒนาเนื้อหาวิชาในวิชาแกนพระพุทธศาสนาและหมวดวิชาศึกษาทั่วไปที่ใช้สอนในมหาวิทยาลัย (๒) เพื่อให้คณาจารย์ของมหาวิทยาลัยได้มีแนวทางการพัฒนาผลงานทางวิชาการ (๓) เพื่อผลิตและเผยแพร่ผลงานทางวิชาการของมหาวิทยาลัยสำหรับนิสิตและบุคคลทั่วไป

หนังสือ **กฎหมายทั่วไป** เล่มนี้ เป็นรายวิชาหนึ่งของหมวดวิชาศึกษาทั่วไปที่ผู้ศึกษาตามหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต จะต้องมีความรู้ความเข้าใจ และวิเคราะห์ประเด็นปัญหาต่างๆ ได้อย่างถูกต้องเป็นธรรม ซึ่งจำเป็นต้องทำความเข้าใจ และตีความกฎหมายให้ตรงตามเจตนารมณ์ของการบัญญัติกฎหมายและโดยเคร่งครัดด้วย สิ่งเหล่านี้ถือเป็นหลักการสำคัญของการศึกษาวิชากฎหมาย หนังสือเล่มนี้ เกิดขึ้นจากความพยายามและความตั้งใจของคณะกรรมการพัฒนาเนื้อหาวิชา “กฎหมายทั่วไป” ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ประกอบการสอนวิชากฎหมายทั่วไป อันเป็นวิชาความรู้พื้นฐานสำหรับผู้เริ่มเรียน ทั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาสังคม และให้คำแนะนำแก่ผู้ที่มาขอคำปรึกษาทางด้านกฎหมายได้อย่างถูกต้อง

คณะผู้เขียนหวังว่าหนังสือเล่มนี้ จะยังประโยชน์ต่างๆ ให้เกิดขึ้นกับผู้เกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์ของโครงการพอสมควร จึงขอขอบคุณทุกท่านที่ได้มีส่วนร่วมทำหนังสือเล่มนี้ให้เสร็จสมบูรณ์เป็นรูปเล่มดังที่ปรากฏอยู่นี้ อนึ่ง หากมีข้อบกพร่องผิดพลาดประการใดเกิดขึ้นในส่วนต่างๆ ของหนังสือเล่มนี้ ต้องขออภัยมา ณ โอกาสนี้ด้วย

คณะกรรมการผู้พัฒนาเนื้อหาวิชากฎหมายทั่วไป

พฤษภาคม ๒๕๕๓

(๖)

**รายนามคณะกรรมการโครงการจัดทำต้นฉบับรายวิชา
ในวิชาแกนพระพุทธศาสนาและหมวดวิชาศึกษาทั่วไป
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๕๒**

คณะกรรมการดำเนินโครงการ	คณะกรรมการผลิตและบริหารรายวิชา “กฎหมายทั่วไป”
ที่ปรึกษา พระธรรมโกศาจารย์,ศ.ดร.	ประธานกรรมการ นายอดุลย์ คนแรง
ประธานกรรมการ พระศรีคัมภีรญาณ, รศ.ดร.	รองประธานกรรมการ นางประไพศิริ ลันติทฤษฎีกร
รองประธานกรรมการ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, ผศ.ดร.	กรรมการ พระครูวรกิจสุนทร พระมหาวิจิตร กลยามจิตโต พ.ต.ท.ศักดิ์ หว่าพิทักษ์ พ.ต.ต.พัลกร จิตรัตน์ ร.อ.ดร.ประมาณเลิศ อัจฉริยปัญญากุล นายยัง กุนอก
กรรมการ พระครูปริมาณูรักษ์,ผศ.ดร. พระมหาสุรียา วรเมธี,ผศ.ดร. พระมหาสุทัศน์ ติสฺสรวาทิ พระมหาศรיתนต์ สมจาโร พระครูสังฆรักษ์กิตติพงษ์ สิริวิฑฒโน พระมหาสุทิตย์ อากาศโร พระสุทิน เขมวโส พระทีพย์ สิริธมฺโม พระมหาสมเกียรติ กิตติญาโณ พระฐิตะวงษ์ อนุตโตโร พระปลัดวีระชนม์ พระมหาลันติ อธิภทฺโท พระมหาวิโรพงษ์ วีรวโส พระมหาสาธิต สาธิตโต ผศ.ดร.สุรพล สุษะพรหม ผศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปู ผศ.ปฐมพงษ์ ทินบรรเจ็ดฤทธิ์ ผศ.เฉลียว รอดเขียว ผศ.ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือดง ผศ.ดร.โกณัฐ ศรีทอง ผศ.เวทย์ บรรณกรกุล นายคำพันธ์ วงศ์เสนห์ นายสุวัฒน์ ทองเกลี้ยง นายเกษม แสงนนท์ นายธนาชัย บุรณะวัฒน์กุล	เลขานุการและผู้ช่วย นายสุธีศักดิ์ ปลอดสูงเนิน นายปิยวัช ละคร
เลขานุการ นายสุชญา ศิริธัญกร	บรรณาธิการ ดร.ชาญชัย ฮวดศรี
ผู้ช่วยเลขานุการ พระมหาสุระศักดิ์ อีรวโส พระมหานพดล เตชธมฺโม นายสินชัย วงษ์จ่านงค์ นายชำนานู เกิดช่อ นายอักษรวิชัย ใยมศรี นายวิชิต มงคลวีระขจร นายจิระศักดิ์ ฮารสุขกระจ่าง นายสมบุรณ์ เฟ่งพิศ นางสาววิไลวรรณ รังสร้อย	ผู้ร่วมผลิต รศ.ชุษณะ รุ่งปัจฉิม นายนิทัศน์ วีระโพธิประสิทธิ์ พระสมยศ ฐานวโร พระธรรมศักดิ์ ธมฺมานนฺโท

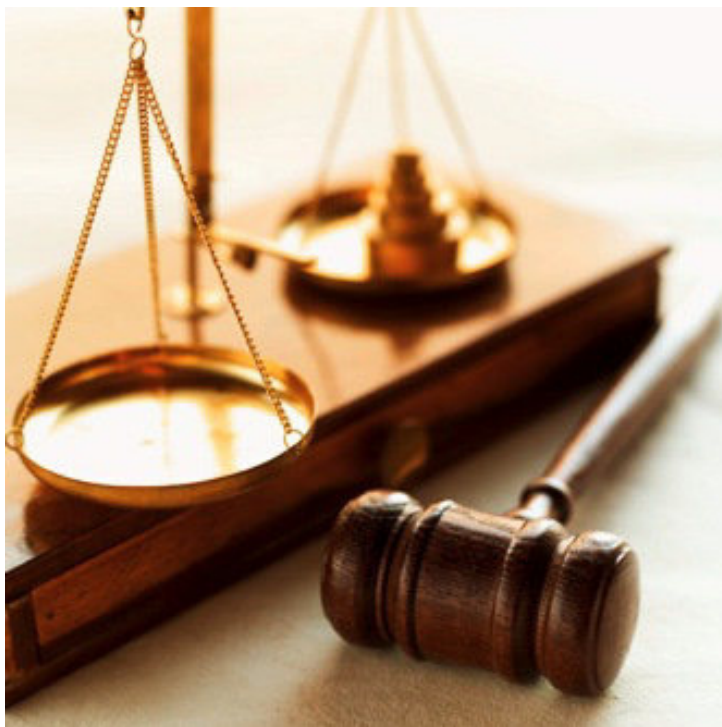
สารบัญ

	หน้า
บทที่ ๑ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป	๑
๑.๑ ความนำ	๒
๑.๒ ความเป็นมาของกฎหมาย	๓
๑.๓ ความสำคัญของกฎหมาย	๑๒
๑.๔ ประโยชน์ของกฎหมายที่มีต่อสังคม	๑๕
สรุปท้ายบท	๑๖
คำถามท้ายบท	๑๗
เอกสารอ้างอิงประจำบท	๑๘
บทที่ ๒ ที่มาของระบบกฎหมาย	๑๙
๒.๑ ความนำ	๒๐
๒.๒ ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law)	๒๓
๒.๓ ระบบกฎหมายไม่เป็นลายลักษณ์อักษร (Common Law)	๓๖
๒.๔ ระบบกฎหมายสังคมนิยม	๔๑
๒.๕ ระบบกฎหมายศาสนา	๔๔
สรุปท้ายบท	๔๘
คำถามท้ายบท	๕๐
เอกสารอ้างอิงประจำบท	๕๑
บทที่ ๓ ลักษณะทั่วไปของกฎหมาย	๕๓
๓.๑ ความนำ	๕๔
๓.๒ ความหมายของกฎหมาย	๕๕
๓.๓ ลักษณะของกฎหมาย	๖๓
๓.๔ โทษของการฝ่าฝืนกฎหมาย	๖๖
สรุปท้ายบท	๖๘
คำถามท้ายบท	๖๙
เอกสารอ้างอิงประจำบท	๗๐

(๘)

บทที่ ๔ ประเภทของกฎหมาย	๗๑
๔.๑ ความนำ	๗๒
๔.๒ กฎหมายลายลักษณ์อักษร	๗๒
๔.๓ กฎหมายที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร	๗๔
๔.๔ ประเภทของกฎหมาย	๗๔
๔.๕ คัดค้านกฎหมาย	๘๔
สรุปท้ายบท	๘๘
คำถามท้ายบท	๘๙
เอกสารอ้างอิงประจำบท	๙๐
บทที่ ๕ กฎหมายมหาชน	๙๑
๕.๑ ความนำ	๙๒
๕.๒ กฎหมายรัฐธรรมนูญ	๙๔
๕.๓ กฎหมายปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง	๙๗
๕.๔ กฎหมายอาญา	๑๐๒
๕.๕ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา	๑๑๙
สรุปท้ายบท	๑๒๓
คำถามท้ายบท	๑๒๔
เอกสารอ้างอิงประจำบท	๑๒๕
บทที่ ๖ กฎหมายเอกชน	๑๒๗
๖.๑ ความนำ	๑๒๘
๖.๒ บุคคลและนิติบุคคล	๑๒๙
๖.๓ นิติกรรม สัญญา	๑๓๗
๖.๔ กฎหมายเกี่ยวกับทรัพย์และทรัพย์สิน	๑๕๔
๖.๕ กฎหมายครอบครัว และมรดก	๑๕๖
สรุปท้ายบท	๑๖๕
คำถามท้ายบท	๑๖๖
เอกสารอ้างอิงประจำบท	๑๖๗

http://blog.spu.ac.th/home/blog__data/669/669/images/attorneycvphoto.jpg

บทที่ ๑

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป

ดร.ชาญชัย ฮวดศรี
อาจารย์อำนวยการ คนแรก
อาจารย์ประไพศิริ สันติทฤษฎีกร

วัตถุประสงค์การเรียนรู้ประจำบท

เมื่อได้ศึกษาเนื้อหาในบทนี้แล้ว ผู้ศึกษาสามารถ

๑. บอกความเป็นมาของกฎหมายได้
๒. บอกความสำคัญของกฎหมายได้
๓. บอกประโยชน์ของกฎหมายที่มีต่อสังคมได้

ขอบข่ายเนื้อหา

- ความนำ
- ความเป็นมาของกฎหมาย
- ความสำคัญของกฎหมาย
- ประโยชน์ของกฎหมายที่มีต่อสังคม

๑.๑ ความนำ

กฎหมายเกิดขึ้นพร้อมกับการเกิดขึ้นของสังคม ที่ใดมีกฎหมาย ที่นั่นมีสังคม (UBI Societies, IBI JUS) เป็นคำกล่าวที่แสดงว่ากฎหมายกับสังคมมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ไม่สามารถอยู่ลำพังคนเดียวได้ แต่การที่มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคม อาจมีความขัดแย้งและกระทบกระทั่งกัน ก่อให้เกิดความไม่สงบในสังคมได้ ฉะนั้นมนุษย์จึงต้องมีระบบควบคุมสังคมซึ่งได้แก่ ศิลธรรม จารีตประเพณี ศาสนา และ กฎหมาย^๑

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม และรวมตัวกันอยู่เป็นกลุ่มก้อน ถ้ามนุษย์อยู่เพียงคนเดียวก็ย่อมจะประพฤติน้อย่างไรก็ได้ โดยไม่ต้องสนใจใคร แต่ด้วยเหตุที่มนุษย์รวมกันเป็นสังคม หากมนุษย์ยังคงถือว่าตนทำอะไร อย่างไรก็ได้แล้ว สังคมก็คงอยู่ไม่ได้ เพราะจะเกิดความวุ่นวายตลอด ดังนั้นเพื่อให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มนุษย์จะต้องมีกฎเกณฑ์ที่ควบคุมความประพฤติของมนุษย์ กฎเกณฑ์นี้ก็คือ “กฎหมาย” นั่นเอง^๒

กฎหมายโดยสภาพมีบทบาทในการกำหนดให้บุคคลในสังคมกระทำการหรืองดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง (แล้วแต่วัตถุประสงค์ของกฎหมาย) ขณะเดียวกันก็มีหน้าที่ในการให้ความคุ้มครองผู้กระทำหรือผู้ถูกกระทำโดยกำหนดเครื่องมือที่ใช้บังคับหรือลงโทษบุคคลที่ฝ่าฝืนหรือไม่กระทำตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

ดังนั้น บรรทัดฐานทางสังคมที่ถูกจัดทำให้เป็นกฎหมายแล้วจึงแปรสภาพมาเป็น “บรรทัดฐานทางกฎหมาย” (Norm Juridic-Legal Norm) ที่ใช้ตัดสินว่าการกระทำหรืองดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง จะเป็นสิ่งที่ถูกหรือผิด ดีหรือชั่ว และอะไรควรประพฤติปฏิบัติ อะไรไม่ควรประพฤติปฏิบัติในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันของบุคคลในสังคม เมื่อพิจารณากฎหมายในเชิงบทบาทและหน้าที่แล้ว เราจะพบว่า กฎหมายมีวัตถุประสงค์ที่จัดระเบียบเกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติของบุคคล หรือจัดระเบียบเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคม รวมทั้งระหว่างบุคคลในสังคมกับรัฐในบริบทต่าง ๆ ทั้งที่เป็นการจัดระเบียบ เกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ปรัชญา กฎหมายพื้นฐานจึงมี ๔ ประการ

๑. กฎหมายเป็นเรื่องที่ต้องอยู่คู่กับเหตุผล เสมือนเป็นวัตถุประสงค์และเงา หากไม่มีเหตุผล คนย่อมไม่ยอมปฏิบัติตามกฎหมาย

^๑ สมยศ เชื้อไทย, คำอธิบายกฎหมายแพ่ง : หลักทั่วไป เล่ม ๑ ความรู้กฎหมายทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๐), หน้า ๓๑-๔๐.

^๒ ภูมิชัย สุวรรณดี และคณะ, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, ๒๕๔๙), หน้า ๑๓.

๒. กฎหมายเป็นเพียงเครื่องมือในการสร้างคามยุติธรรม แต่ไม่ใช่ความยุติธรรมไม่
๓. กฎหมายมิใช่เป็นเพียงเรื่องปัจจุบัน แต่เป็นเรื่องกำหนดอนาคต จึงมีสมควรปล่อยให้กฎหมายล้าหลังหรือมีช่องโหว่ ดังคำกล่าวที่ว่าอย่าปล่อยให้คนตายเขียนกฎหมายให้คนเป็น
๔. กฎหมายต้องดำเนินไปพร้อมกับการเมืองการปกครองและเศรษฐกิจ^๓

ในทุกองค์การจำเป็นจะต้องมีระเบียบกฎเกณฑ์ของตนเอง เพื่อใช้ปกครองสมาชิกขององค์การ จุดมุ่งหมายของการมีระเบียบข้อบังคับก็เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความสงบ และความยุติธรรม ทั้งกิจการส่วนบุคคลและกิจการสาธารณะ รัฐก็คือองค์การหนึ่ง จึงจำเป็นต้องมีกฎเกณฑ์ข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อความสงบและความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในรัฐเช่นกัน กฎเกณฑ์ข้อบังคับเหล่านี้คือ กฎหมาย นอกจากจะมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาความสงบและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของรัฐแล้ว ยังมีจุดมุ่งหมายที่จะรักษาสีทธิและเสรีภาพตลอดจนผลประโยชน์ของประชาชน อีกทั้งรัฐบาลก็ต้องยึดกฎหมายเป็นหลักการปกครองจะอยู่ในกรอบระเบียบหลักเกณฑ์ของกฎหมายเป็นแนวทางไปสู่ประโยชน์สุขส่วนรวมของรัฐ ดังนั้น เราพอจะได้รับความคิดเกี่ยวกับความเป็นมาของกฎหมาย กล่าวคือ เกิดจาก “กฎหมายเป็นสิ่งจำเป็นของรัฐ เพื่อก่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความสงบสุขตลอดจนความก้าวหน้าให้แก่รัฐ”

กฎหมายได้ถูกบัญญัติขึ้นมาจากความต้องการที่จะรักษาความสงบเรียบร้อยในรัฐ และเพื่อที่ประชาชนจะได้รู้สิทธิและหน้าที่อันมีขอบเขตแน่นอนเพื่อที่สะดวกต่อการปฏิบัติตัวในสังคมของรัฐ^๔

๑.๒ ความเป็นมาของกฎหมาย

จากการวิเคราะห์และตรึกตรองในประวัติความเป็นมาของสถาบันกฎหมายที่มีในโลกปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า กว่าที่มนุษย์จะสามารถพัฒนาจนถึงมีระบบกฎหมายดังที่ปรากฏในปัจจุบันได้ผ่านการเปลี่ยนแปลงทางความคิดทางรูปแบบและโครงสร้างของกฎหมายมาหลายยุคหลายสมัยจากการวิเคราะห์ในแง่นิติศาสตร์ และในแง่ประวัติศาสตร์กฎหมายแล้วพอสรุปได้ว่า กฎหมายได้ปรากฏตัวขึ้นในเวทีประวัติศาสตร์ของมนุษย์เป็น ๓ รูปแบบ คือ

๑.๒.๑ กฎหมายชาวบ้าน (Volksrecht) กฎหมายในนี้ปรากฏในรูปแบบของขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี ซึ่งมีองค์ประกอบสองประการคือ องค์ประกอบภายนอก คือต้องประพฤติปฏิบัติอย่าง

^๓ <http://blog.spu.ac.th/FutureCareer/2008/01/09/entry-35>, วันที่ ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๕๒ .

^๔ http://www.geocities.com/sorn_chai1988/po2546/poinch7.doc, วันที่ ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๕๒

สม่าเสมอและเป็นเวลานาน ส่วนองค์ประกอบภายใน ได้แก่ สิ่งที่ปฏิบัติอย่างสม่าเสมอ นั้น ได้รับการยอมรับกันในชุมชนว่า เป็นสิ่งที่ถูกต้อง (opinio juris) ถ้าไม่ปฏิบัติเช่นนั้นก็รู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ผิด หรือนัยหนึ่งรู้สึกว่าเป็นต้องปฏิบัติเช่นนั้น (opinion necessitates) กฎหมายในยุคนี้จึงเริ่มจาก กฎเกณฑ์ที่เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีง่าย ๆ ซึ่งรู้จักกันโดยทั่วไปเป็นกฎหมายที่ตกทอดกันมา แต่โบราณที่เรียกว่า “กฎหมายที่ดีของบรรพบุรุษ” ในยุคนี้มนุษย์ยังไม่สามารถแยกแวกาศีธรรม ขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีกับกฎหมายว่าต่างกันอย่างไรจึงเรียกว่า “กฎหมายชาวบ้าน (Volksrecht)” เพราะเป็นสิ่งที่รู้จักกันโดยชาวบ้านสามัญทั่วไป ใช้เหตุผลธรรมดาสามัญก็สามารถ เข้าใจได้ ในยุคนี้ยังไม่มียกกฎหมายที่เป็นวิชาชีพแยกเทศแยกจากประชาชนโดยทั่วไป ในสมัยต่อมา จึงค่อย ๆ วิวัฒนาการเป็นระบบกฎหมายที่สลับซับซ้อนยิ่งขึ้น ตัวอย่างของหลักกฎหมายในยุคนี้ เช่น การห้ามฆ่าคน ห้ามลักทรัพย์ของผู้อื่น เป็นต้น

๑.๒.๒ กฎหมายนักกฎหมาย (Juristenrecht) หรือหลักกฎหมายที่กฎหมายเจริญขึ้น ต่อจากแบบแรก แบบแรกคนยังไม่สามารถแยกกฎหมายออกจากศีลธรรม แต่พอมาถึงแบบที่ ๒ นี้ คนจะเริ่มมองเห็นว่ากฎหมายเป็นกฎเกณฑ์อีกแบบหนึ่ง ซึ่งแตกต่างจากศีลธรรมและจารีตประเพณี โดยเฉพาะกฎหมายที่เป็นขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีที่สำคัญ เมื่อมีคนทำล่วงละเมิดกฎหมายที่ สำคัญเหล่านี้มากขึ้น คนในชุมชนอาจไม่พอใจอย่างแรงต่อการกระทำนั้น เพราะรู้สึกว่าเป็นการกระทำ สิ่งที่ชั่วร้ายเป็นความผิดจริงรวมหัวกันเข้าเพื่อกำราบผู้กระทำความผิดนี้ ไม่ใช่การแก้แค้นส่วนตัว แต่เป็นความรู้สึกร่วมกันของคนในกลุ่ม ว่าการกระทำดังกล่าวเป็นสิ่งชั่วร้าย และรวมหัวกันไป ปรามปรามผู้กระทำผิด การกระทำดังกล่าวค่อย ๆ พัฒนากลายเป็นกระบวนการยุติธรรมขึ้นมา การที่คนในชุมชนรู้สึกแค้นเคืองต่อการกระทำชั่วหรือความผิดที่เกิดขึ้นแล้วรวมตัวกันไปทำร้าย ต่อผู้กระทำผิดเพื่อตอบสนองต่อความผิดเช่นนั้นนับว่า เป็นการลงโทษในนามของชุมชนส่วนรวม กระบวนการบังคับตามกฎเกณฑ์เพื่อให้เกิดความถูกต้องและเป็นธรรมจึงเกิดขึ้นที่เรียกว่า “กระบวนการยุติธรรม” นั่นเอง

กระบวนการยุติธรรมหรือกระบวนการรักษาความเป็นธรรม มีอยู่ ๒ ขั้นตอน กล่าวคือ ขั้นตอนแรกเป็นขั้นตอนการพิจารณาและชี้ขาดว่า ใครผิดใครถูก ขั้นตอนนี้เรียกว่า “กระบวนการ พิเคราะห์คดี” และเมื่อชี้ขาดว่าฝ่ายใดถูกฝ่ายใดผิดแล้วต่อมาเป็นขั้นตอนที่สอง คือ การลงโทษ ผู้กระทำผิด ขั้นตอนนี้เรียกว่า “กระบวนการบังคับคดี” เมื่อกระบวนการดังกล่าวเกิดขึ้นบ่อย ๆ อย่างสม่าเสมอในชุมชนนั้นจะมีอำนาจอย่างหนึ่งเกิดขึ้นคือ “อำนาจตุลาการ”

จากการที่ชุมชนหนึ่งมีกระบวนการพิจารณาและบังคับคดี ชุมชนนั้นก็จะมี “การปกครอง” ที่เป็นรูปธรรมที่เห็นได้ชัดเจนทำให้ชุมชนกลายเป็นชุมชนที่เจริญ เพราะมีการแบ่งงานในชุมชนนั้น

เราจะเห็นว่าการปกครองเกิดขึ้นให้เห็นได้ชัดเจนในชุมชนใดก็ตามเมื่อชุมชนนั้นมีกระบวนการยุติธรรมอย่างเป็นกิจลักษณะ กล่าวคือ มีกระบวนการชี้ขาดและบังคับคดีนี้เป็นประจำติดต่อกันเป็นเวลานาน จนทำให้มีกฎเกณฑ์เกิดขึ้นใหม่ เป็นการเสริมกฎเกณฑ์เก่าที่มีอยู่ในรูปของขนบธรรมเนียมประเพณี เพื่อเติมแต่งให้มีรายละเอียด เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในคดีที่สลบซับซ้อน เมื่อตัดสินคดีไปหลายคดี ข้อที่เคยปฏิบัติในการพิจารณาคดีก็จะมีเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ จนกลายเป็นกฎเกณฑ์ กฎเกณฑ์ที่เกิดขึ้นใหม่นี้เราเรียกว่า “กฎหมายนักกฎหมาย (Juristenrecht)”

กฎหมายนักกฎหมาย เป็นกฎเกณฑ์ที่เกิดขึ้นเพิ่มเติมจากกฎเกณฑ์ที่เป็นขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีดั้งเดิม ต้องใช้เหตุผลละเอียดลึกซึ้งในการวินิจฉัยชี้ขาด ถ้าหากในการชี้ขาดไม่ใช้เหตุผลเป็นเครื่องวินิจฉัยแล้ว คำชี้ขาดที่ติดต่อกันมา ก็จะหาเหตุผลที่สม่าเสมอไม่ได้ คนธรรมดา ก็ไม่มีทางที่จะเข้าใจคำชี้ขาดเหล่านั้น แต่มีการชี้ขาดคดีความโดยค้นหาเหตุผลที่ถูกต้องเหมาะสมเหมาะสมและเป็นธรรมในคดีแต่ละคดี กฎเกณฑ์จึงจะค่อย ๆ พัฒนาจนกลายเป็นกฎหมายได้ ลักษณะการใช้เหตุผลโดยการตัดสินคดีดังกล่าวเรียกว่า “เหตุผลปรุงแต่งทางนักกฎหมาย (Artificial Juristic Reason)” ซึ่งทำให้เกิดหลักกฎหมายหรือกฎหมายนักกฎหมายในที่สุด

กฎเกณฑ์ที่เกิดจากการคิดไตร่ตรองค้นหาเหตุผลในแต่ละเรื่องของนักกฎหมาย เป็นเหตุผลที่ปรุงแต่งขึ้นโดยนักกฎหมาย ซึ่งเป็นรายละเอียดเพิ่มเติมจากกฎเกณฑ์ดั้งเดิมที่เป็นขนบธรรมเนียมประเพณี การวินิจฉัยชี้ขาดคดีโดยการใช้เหตุผลเช่นนี้เมื่อทำติดต่อกันเป็นเวลานาน วิธีคิดหาเหตุผลแบบนิติศาสตร์จึงค่อย ๆ พัฒนาก่อตัวขึ้นเป็นรูปเป็นร่าง จะเห็นได้ว่าในสองยุคที่กล่าวมานั้นกฎหมายและจารีตประเพณีค่อย ๆ พัฒนาจนแยกออกจากกันอย่างเห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้นตามลำดับ ในที่สุดจึงเกิดมีวิชานิติศาสตร์ขึ้น

การใช้เหตุผลแบบธรรมดาสามัญในกฎหมายชาวบ้าน (Volksrecht) กับการใช้เหตุผลปรุงแต่งแบบนักกฎหมายในกฎหมายนักกฎหมาย (Juristenrecht) แตกต่างกันอย่างไรเห็นได้จากคดีตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ ๑ ในสมัยโบราณในขณะที่มนุษย์ยังมีชีวิตแบบคนป่าอยู่ คนป่านาย ก. ไปล่ากวางได้ตัวหนึ่ง ห้ามกวางกลับบ้าน คนป่าอีกคนหนึ่งซึ่งไม่ได้ทำอะไรเลยเห็นเข้า อยากได้กวางจึงเข้าไปแย่งเอากวางตัวนั้น คนสองคนก็คงจะต่อสู้กัน ถ้าในป่าไม่มีชุมชน ไม่มีสังคม ใครมีกำลังมากกว่าก็ชนะเอากวางไป นี่คือกฎของป่า (Law of the jungle) ถือว่า “ปลาใหญ่กินปลาเล็ก” ใครมีกำลังแย่งเอาได้ก็เอาไป แต่ในชุมชนมนุษย์ที่อยู่อย่างสงบยอมจะต้องมีความรู้สึกร่วมกันว่าอะไรผิดอะไรถูก แล้วถ้านาย ก. และ ข. อยู่เฝ้าด้วยกันเขาจะมีหัวหน้าเฝ้า ผู้เฒ่าผู้แก่จะเรียกคนสองคนมากล่าวกันว่าใครผิด

ใครถูก เราจะบอกได้ไหมว่าใครผิดใครถูก โดยไม่ต้องไปคำนึงว่าได้ร่ำเรียนกฎหมายเรื่องทรัพย์สินมาหรือไม่ กล่าวโดยทั่วไปทุกคนย่อมตอบได้ว่านาย ก. ควรจะได้กวาง ส่วนนาย ข. ไปแย่งเขาเป็นฝ่ายผิด ความคิดเช่นนี้ไม่ต้องเรียนกฎหมายก็รู้ได้เอง เพราะสามัญสำนึกจะบอกให้รู้เอง คดีอย่างนี้วินิจฉัยได้โดยใช้ “เหตุผลธรรมดาสามัญของชาวบ้าน (Simple Natural Reason)” กฎหมายชาวบ้าน (Volsrecht) ก็ใช้เหตุผลง่าย ๆ อย่างนี้ในการวินิจฉัยเรื่องต่าง ๆ กฎหมายในแบบแรกเริ่มจึงแยกไม่ออกจากศีลธรรมขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีและสามัญสำนึกของคนทั่วไป

ตัวอย่างที่ ๒ ข้อเท็จจริงต่างจากคดีดังกล่าว คือ นาย ก. พยายามฆ่ากวางแต่กวางยังไม่ตาย เพียงบาดเจ็บเลือดไหลและสามารถวิ่งหนีไปได้ นาย ก. ตามกวางตัวนั้นไปยังไม่ทันจับได้ กวางวิ่งเข้าไปในสวนหรือบ้านนาย ข. ไปขาดใจตายต่อหน้านาย ข. นาย ข. เก็บกวางได้โดยไม่ต้องชวนชายทำอะไรเลย นาย ก. ซึ่งไล่ตามกวางมา แต่ปรากฏว่ากวางตัวนั้นถูกคนอื่นเก็บไปเสียแล้ว เกิดข้อพิพาทขึ้นมาว่าใครจะเป็นเจ้าของ นาย ก. เป็นผู้ทำร้ายกวางก่อน บอกว่า นาย ข. อยู่เฉย ๆ จะได้กวางไปนั้นไม่ถูก เมื่อเกิดการโต้แย้งกัน ในสมัยก่อนก็ประลองกำลังกันเป็นการตัดสินด้วยกฎของป่า (Law of the jungle) แต่ในสังคมที่เป็นโคตรตระกูล ชนเผ่า รัฐก็ดี จะมีผู้ใหญ่ที่ยอมรับนับถือทั้งสองฝ่ายที่มีความฉลาดตัดสินให้คนที่ฉลาดสามารถแย่งและหาเหตุผลอย่างละเอียดอ่อน ก็จะตัดสินว่านาย ก. ควรได้กวาง เพราะเขามองเห็นกรณีแรก นาย ก. เป็น The First Taker นาย ก. จึงควรจะได้ แม้หากนาย ข. จะแย่งไปแล้วไม่ยอมคืน ก็ต้องถูกบังคับให้คืนกวางให้แก่ นาย ก. แต่ในคดีที่สองผู้ซึ่งขาดตัดสินคดีมีความสามารถรอบคอบ พิจารณาที่ไตร่ตรองแล้วก็จะมองเห็นว่านาย ก. เป็นฝ่ายที่ได้ลงทุนลงแรงทำร้ายกวางจนบาดเจ็บ นาย ข. อยู่เฉย ๆ มิได้ทำอะไรเลย กลับซุ่มมือเปิบเอากวางไปเสียอย่างง่ายดาย ถ้าจะตัดสินให้กวางแก่นาย ข. ไปเพราะนาย ข. เก็บกวางตัวนั้นไปได้ อยู่ในมือของเขาแล้ว ความรู้สึกส่วนลึกก็จะบอกว่าทำอย่างนี้ไม่เป็นธรรมกับนาย ก.

เมื่อใช้เหตุผลแยกแยะข้อมูลข้อเท็จจริงอย่างละเอียดก็จะมองเห็นอย่างชัดเจนว่า การทำร้ายจนบาดเจ็บทำให้กวางเสียกำลังไม่เหมือนกวางธรรมดาที่มีกำลังหนีได้เต็มที่ การที่ทำร้ายกวางจนบาดเจ็บและไล่ติดตามอยู่จึงเป็นข้อเท็จจริงที่ทำให้กวางตัวนั้นตกอยู่ในวงเขตหวงห้ามของนาย ก. อยู่ก่อนแล้ว นาย ก. จึงมีความชอบธรรมที่จะหวงห้ามไม่ให้คนอื่นมาแย่งเอาไป ถึงแม้ยังจับตัวกวางไม่ได้โดยตรงก็ตาม ด้วยเหตุนี้ นาย ข. ที่อยู่เฉย ๆ เก็บกวางได้ จึงไม่ใช่เก็บกวางตัวที่อยู่ในสภาพอิสระตามปกติธรรมดา แต่เก็บกวางที่อยู่ใต้การยึดถือของผู้อื่นที่มีความชอบธรรมที่จะหวงห้าม ดังนั้น นาย ข. จึงไม่ใช่ The First Taker ดังนั้นนาย ข. จึงไม่มีสิทธิที่จะได้กวางตัวนั้น

ตัวอย่างที่ ๓ ข้อเท็จจริงแตกต่างจากตัวอย่างที่ ๑ และตัวอย่างที่ ๒ กล่าวคือ นาย ก. ใช้ธนูยิงนก ปรากฏว่าไปถูกส่วนหางทำให้ขนนกสวยๆ ร่วงกระจุกลงมา แต่ไม่ถูกตัวนก นกตัวนั้น

ยังบินต่อไปได้สบาย แต่บินเข้าไปในที่ของนาย ข. จนถูกนาย ข. จับได้ นาย ก. กับนาย ข. ใครควรจะได้นกตัวนั้น ในกรณีที่ ๓ ถ้าผู้ตัดสินเป็นคนเถรตรง ไม่ใช้ความคิดแยกแยะให้ละเอียดก็จะทักท้วงเอาว่ากรณีนี้ก็เหมือนกับกรณีที่ ๒ คือ นาย ก. ได้ทำร้ายสัตว์แล้ว และกำลังติดตามด้วย เพราะฉะนั้น นาย ก. ควรจะได้นกไปเหมือนกรณีที่ ๒ แต่หากมีตุลาการหรือหัวหน้าเผ่าที่มีสติปัญญาละเอียดอ่อนแยกแยะเรื่องได้ละเอียดชัดเจนก็จะอธิบายได้ว่า จริงอยู่ นาย ก. ได้ทำร้ายนกแล้ว แต่แค่ทำให้ขนนกร่วงลงมา ไม่ได้ทำให้นกได้รับบาดเจ็บถึงขนาดเสื่อมสมรรถภาพที่จะหนี เพราะฉะนั้นถึงแม้ทำร้ายก็เพียงเล็กน้อย ถึงแม้จะไล่ติดตามนกตัวนั้น แต่ไม่รู้ว่าจะจับนกตัวนั้นได้หรือไม่ การทำร้ายจึงไม่มีผลสำคัญ นกไม่ได้เสื่อมความสามารถที่จะหนีเลย ไม่ได้ตกเข้ามาอยู่ในวงเขตหวงห้ามของนาย ก. เลย นาย ก. จึงไม่มีความชอบธรรมอันใดที่จะหวงกนกตัวนั้น เพราะฉะนั้นควรจะต้องตัดสินให้เสมือนว่าไม่ได้มีการทำร้ายนกตัวนั้นเลย นาย ก. จึงไม่ได้มีความชอบธรรมที่จะหวงกนกตัวนั้น นาย ข. ควรเป็นฝ่ายที่จะได้นกตัวนั้นไป

ทั้ง ๓ ตัวอย่าง เป็นกรณีพิพาทว่าใครควรเป็นเจ้าของสัตว์ ต่างใช้หลักเดียวกันในการชี้ขาดตัดสินคดี คือ หลักสิทธิของผู้ได้ก่อน (The Right of the First Taker) ตัวอย่างแรกตัดสินได้ง่ายมาก ไม่ต้องเรียนหนังสือ ไม่ต้องเรียนกฎหมาย เกือบจะไม่ต้องใช้ความคิดเลย ชี้ได้ว่าควรจะให้ใครชนะ เพราะเป็นเหตุผลแบบสามัญชนสำนึก ซึ่งเป็นเหตุผลในทางศีลธรรมที่ใคร ๆ ก็รู้ เป็นเหตุผลแบบกฎหมายชาวบ้าน (Volksrecht) แต่ตัวอย่างที่ ๒ มีรายละเอียดมากกว่าสิทธิของผู้ที่มาก่อนได้ก่อนนั้น ถ้าได้ทำร้ายสัตว์จนบาดเจ็บแล้วติดตามผู้ทำร้ายก็กลายเป็น The First Taker แม้จะไม่ได้จับมันได้โดยตรงก็ตาม ข้อความคิด (concept) เกี่ยว The First Taker ว่าใครมาก่อนได้ก่อนนี้จึงมีรายละเอียดเพิ่มขึ้นว่า ถ้าได้ทำร้ายสัตว์แล้วก็จะเกิดมีอำนาจหวงกนกตัวนั้น เพราะฉะนั้นข้อความคิด The First Taker จึงมีความหมายกว้างขึ้น รวมไปถึงคนที่ได้ทำร้ายแล้วติดตามอยู่ แต่ในคดีที่ ๓ ได้ความว่า The First Taker ไม่รวมถึงผู้ทำร้ายสัตว์ให้บาดเจ็บและติดตามทุกคน แต่จะรวมถึงผู้ทำร้ายที่ทำให้สัตว์บาดเจ็บถึงขนาดที่ทำให้มันเสื่อมความสามารถที่จะหนี เพราะฉะนั้น The First Taker จึงมีข้อความที่เพิ่มเติมละเอียดชัดเจนยิ่งขึ้น

คดีที่สองกับคดีที่สามนี้เป็นการใช้ความคิดแยกแยะเปรียบเทียบอย่างละเอียดลออที่เรียกว่า “การใช้เหตุผลทางกฎหมาย (Juristic Reasoning)” วิธีคิดอย่างนี้เป็นวิชาและศิลปะของนักกฎหมาย ที่นักศึกษากฎหมายจะต้องฝึกฝนอบรมให้เกิดขึ้นในตัวของตนเองจนเป็นคุณสมบัติประจำตัวที่เรียกว่า “จิตกฎหมาย” (legal mind) ความจริงแล้ววิธีคิดของนักกฎหมายก็ไม่ได้แตกต่างตรงกันข้ามกับเหตุผลของคนธรรมดา เพียงแต่มีความละเอียดอ่อนลึกซึ้งกว่าเท่านั้น จึงต้องมีการศึกษาร่ำเรียนจากตำราและครูบาอาจารย์ ผลจากการใช้เหตุผลทางกฎหมายที่ลึกซึ้งละเอียดในการวินิจฉัยคดีติดต่อกันเป็น

เวลานานนี้ ก็จะก่อให้เกิดหลักกฎหมายที่แตกต่างไปจากกฎหมายประเพณีหรือกฎหมายชาวบ้าน กฎหมายที่อุบัติขึ้นในทำนองนี้เราเรียกว่า “กฎหมายนักกฎหมาย (Juristenrecht)” ที่เรียกเช่นนี้ก็เพราะกฎหมายประเภทนี้ถูกปรุงแต่งให้เป็นรูปร่างขึ้นโดยฝีมือทางความคิดของนักกฎหมาย สังคมมนุษย์ต้องพัฒนาไปมากพอสมควรและใช้กฎหมายชาวบ้านมานานมากทีเดียว จนกระทั่งเจริญมาถึงขั้นหนึ่งที่สังคมมีความสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อนจนกฎหมายชาวบ้านที่ใช้อยู่ไม่พอใช้บังคับกับชีวิตในสังคมที่เจริญมากแล้ว กฎหมายของนักกฎหมายจึงถูกพัฒนาขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม

ทุกวันนี้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และกฎหมายอื่น ๆ หากนำประมวลกฎหมายมาพิเคราะห์ให้ถ่องแท้แล้วจะเห็นได้ว่า แม้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ฉบับแก้ไขใหม่ พุทธศักราช ๒๕๔๙ ก็ยังมีตัวบทที่มีต้นตอมาจากกฎหมายนักกฎหมายอยู่ไม่น้อย เช่น เรื่องอายุความ (ป.พ.พ. มาตรา ๑๙๓/๙-๑๙๓/๓๕) ถ้าเราเป็นหนี้ไปกู้เงินมาแล้วไม่ชำระ ถ้าเจ้าหนี้ไม่ใช่สิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ภายในกำหนดเวลา ๑๐ ปี ลูกหนี้ก็ปฏิเสธไม่ชำระหนี้ได้ โดยอ้างว่าสิทธิเรียกร้องนั้นขาดอายุความตามมาตรา ๑๙๓/๑๐ เพราะสิทธิเรียกร้องนั้นต้องใช้ภายในกำหนดที่กฎหมายกำหนดไว้ ถ้าไม่ใช่สิทธิภายในกำหนดเวลาที่กฎหมายบัญญัติไว้ ทำให้เกิดสภาพทางกฎหมายที่เรียกว่า “สิทธิเรียกร้องขาดอายุความ” กรณีเป็นหนี้แล้วไม่ใช่ภายในกำหนดที่กฎหมายกำหนดไว้ ไม่ได้หมายความว่าลูกหนี้หมดหน้าที่ทางศีลธรรมจะชำระหนี้ ในสมัยก่อนคนมีความเชื่อในเรื่องบาปบุญคุณโทษ ถ้ามีหนี้ก่อนตายมักส่งลูกหลายไว้ว่า เมื่อตนตายแล้วให้นำเงินไปชำระหนี้ที่ค้างเจ้าหน้อยให้หมดสิ้น แสดงว่าเรื่องอายุความในกฎหมายแตกต่างจากศีลธรรม ทั้งนี้เพราะว่าในแง่คติความนั้น ถ้าเจ้าหนี้ปล่อยปละละเลยเป็นเวลานานไม่ดำเนินการบังคับชำระหนี้ พยานบุคคลอาจล้มหายตายจากหรือพยานเอกสารอาจสูญหายหรือถูกทำลายได้ จึงเกิดปัญหาว่าศาลจะตัดสินให้เกิดความยุติธรรมได้อย่างไร ทำให้ศาลอยู่ในฐานะลำบากในการตัดสินคดีให้ยุติธรรม กฎหมายจึงกำหนดเรื่องอายุความไว้เพื่อบังคับให้เจ้าหนี้ต้องใช้สิทธิของตนในระยะเวลาอันสมควรตามที่กฎหมายกำหนดไว้

ตัวอย่างอีกเรื่องหนึ่งคือ เรื่อง “การครอบครองปรปักษ์” ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๓๔๒ หมายถึง การเข้ายึดถือครอบครองสิ่งของของผู้อื่น ไม่ว่าจะที่บ้านหรือที่ดิน หรือสิ่งของมีค่าอย่างอื่น โดยที่เจ้าของไม่ได้ยินยอมหรือมอบหมาย หรือให้เช่า หรือให้ยืม แต่เข้าไปแย่งการครอบครองคือเอาเป็นเจ้าของโดยพลการ ถ้าเป็นการแย่งการครอบครองโดยสงบเปิดเผยและแสดงเจตนาเป็นเจ้าของเป็นเวลา ๕ ปี กรณีสังหาริมทรัพย์ซึ่งเป็นสิ่งของเล็ก ๆ น้อย ๆ เคลื่อนที่ได้ และ ๑๐ ปี กรณีอสังหาริมทรัพย์ซึ่งเป็นทรัพย์ขนาดใหญ่ เคลื่อนที่ไม่ได้ เช่น บ้าน หรือที่ดิน ดังนี้ ผู้ครอบครองลักษณะดังกล่าวเป็นผู้ได้กรรมสิทธิ์โดยการครอบครองปรปักษ์

เรื่อง “ครอบครองทรัพย์สิน” ก็ดี “อายุความ” ก็ดี แสดงให้เห็นว่ากฎหมายกับศีลธรรมมีส่วนที่แตกต่างกันอยู่ ผู้ครอบครองทรัพย์สินไปเบียดบังยึดถือสิ่งของของผู้อื่น กฎหมายบอกว่าถ้าครอบครองนานตามกำหนดก็ยอมให้ผู้นั้นได้สิทธิ แต่ไม่ได้หมายความว่ากระทำดังกล่าวถูกต้องชอบธรรมตามไปด้วย ทั้งนี้เพราะกฎหมายนอกจากมุ่งให้เกิดความเป็นธรรมแล้วยังต้องการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมด้วย เรื่องครอบครองทรัพย์สินนี้เป็นเรื่องที่ถูกกฎหมายคำนึงถึงความสงบเรียบร้อยมากกว่าการรักษาความเป็นธรรม

อาจสรุปได้ว่า ในยุคกฎหมายนักกฎหมายนี้เป็นยุคของหลักกฎหมาย เป็นหลักนิติศาสตร์ที่เป็นกฎเกณฑ์อันเกิดจากการใช้เหตุผลที่ละเอียดอ่อนลึกซึ้ง เป็นเหตุผลที่ปรุงแต่งขึ้นในทางกฎหมาย (Artificial Juristic Reason) เป็นกฎเกณฑ์ที่นักกฎหมายพัฒนาขึ้นมาเพื่อปรุงแต่งกฎหมายที่เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีอยู่แต่ดั้งเดิม เพื่อชี้ขาดข้อพิพาทให้ถูกต้องและเป็นธรรม กฎเกณฑ์เหล่านี้เป็นกฎเกณฑ์ที่สามัญชนใช้สามัญสำนึกคิดเอาเองไม่ได้ ต้องเรียนรู้ด้วยเหตุผลจึงจะเข้าใจ ในยุคนี้กฎหมายกับศีลธรรมแยกกันชัดเจนขึ้น ในขณะเดียวกันวิชานิติศาสตร์และวิชาชีพนักกฎหมายก็เกิดขึ้นในยุคนี้เช่นเดียวกัน

๑.๒.๓ กฎหมายเทคนิค (Technical Law) เมื่อสังคมเจริญขึ้น การติดต่อระหว่างคนในสังคมมีมากขึ้นและใกล้ชิดยิ่งขึ้น ชับซ้อนยิ่งขึ้น เครื่องมือเครื่องใช้ในการดำรงชีวิตก็มีมากขึ้น ทำให้มีข้อขัดแย้งในสังคมมากขึ้น กฎเกณฑ์ที่เป็นแต่ขนบธรรมเนียมประเพณีไม่เพียงพอ จึงต้องมีกฎเกณฑ์ที่บัญญัติขึ้นมาทันทีเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ตัวอย่างเช่น กฎจราจร แต่ก่อนไทยใช้เกวียน เห็นเกวียนมาก็หลีกเลี่ยงได้โดยไม่ต้องถูกกำหนดให้เดินซ้ายเดินขวา เพราะมันเดินไม่เร็ว คันนี้ไปซ้าย อีกคันก็ไปขวา ไม่มีอันตราย จะซ้ายก็ได้จะขวาก็ได้ แต่เมื่อมีการประดิษฐ์รถยนต์ขึ้นมาแล้วจะให้เดินสวนทางแบบเกวียนก็อาจชนกันตาย เพราะฉะนั้นเมื่อมีเหตุการณ์ใหม่ คือ รถยนต์เกิดขึ้นจะใช้กฎจราจรแบบเกวียนไม่ได้ จำเป็นต้องตั้งกฎจราจรขึ้นมา ในประเทศไทยตั้งกฎจราจรบังคับใช้แบบในประเทศอังกฤษ ขับรถชิดซ้ายต่างจากประเทศในภาคพื้นยุโรป บังคับให้ขับรถชิดขวา

กฎเกณฑ์แบบนี้เป็นกฎเกณฑ์ที่ตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะเจาะจง บางอย่างไม่เกี่ยวกับศีลธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี และไม่เกี่ยวกับหลักกฎหมาย แต่เป็นเรื่องที่ชุมชนจะต้องกำหนดกฎเกณฑ์ขึ้นมาทันทีทันใดเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าบางอย่าง กฎหมายที่ถูกตั้งขึ้นมานี้เรียกว่า “กฎหมายเทคนิค” เทคนิคคือวิธีการที่จะทำอะไรบางอย่างให้เกิดผลตามที่ตั้งใจไว้ วิธีการนำไปสู่ผลที่ต้องการอย่างนี้เรียกว่าเป็น “เทคนิค” กฎหมายแบบนี้บัญญัติขึ้นมาเพื่อก่อให้เกิดผลเฉพาะเจาะจงบางอย่าง กฎจราจรต้องการให้เกิดความปลอดภัยและความสะดวกในการจราจร ไม่ใช่ว่าขับรถทางซ้ายเป็นคนดี ขับรถทางขวาเป็นคนไม่ดี ไม่ใช่เรื่องดีชั่วในตัวเอง แต่เป็นเรื่องผิดถูกเพราะเขากำหนดไว้แบบนี้แล้วไม่ทำก็ผิด

ในสมัยโบราณก็อาจจะมียู เช่น ชนเผ่าที่เร่ร่อนไม่มีที่อยู่ อยู่ที่ไหนต้องเผชิญภัยพิบัติต่าง ๆ จึงต้องกำหนดหน้าที่ชายฉกรรจ์บางจำพวกให้ตื่นขึ้นมาในตอนกลางคืนมาก่อไฟและตั้งเป็นเวรยามไว้ เมื่อเห็นภัยจะได้ขับไล่ต่อสู้ สิ่งที่กำหนดขึ้นมาไม่ใช่เรื่องศีลธรรมแต่เป็นความจำเป็นตามสถานการณ์ของสังคมนั้นที่จะต้องทำ กฎเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นเช่นนี้เรียกว่า “กฎหมายเทคนิค (Technical Law)”

สมัยใหม่กฎเกณฑ์ที่กำหนดตั้งขึ้นมาอย่างนี้มีมากมายและกระทำเป็นประจำ องค์การที่บัญญัติกฎหมายเรียกว่า “สภานิติบัญญัติหรือฝ่ายนิติบัญญัติ” มีหน้าที่บัญญัติกฎหมาย เป็นส่วนหนึ่งของ “อำนาจอธิปไตย” ของรัฐซึ่งเกิดขึ้นในสมัยใหม่

เมื่อสังคมมีกระบวนการนิติบัญญัติอย่างเป็นทางการแล้วยุคกฎหมายเทคนิคก็เริ่มขึ้นนับเป็นยุคที่สาม ปัจจุบันกฎหมายก็วิวัฒนาการมาถึงยุคนี้ซึ่งจะเห็นว่ากฎหมายตราออกมามากมาย กฎหมายป่าไม้ที่กำหนดว่า ถ้าจะตัดไม้ต้องขออนุญาต ไม่บางอย่างห้ามไม่ให้ตัด การเคลื่อนย้ายไม้ต้องมีใบอนุญาตให้เคลื่อนย้ายจึงจะเคลื่อนย้ายได้ ปัญหาว่าทำไมถึงห้ามตัดไม้ ไม่ใช่เป็นการตัดไม้เป็นความชั่ว สมัยโบราณป่าไม้เต็มบ้านเต็มเมืองทำป่าให้เป็นนา การโค่นต้นไม้จึงเป็นความขยันหมั่นเพียรที่ได้รับการยกย่องตามความคิดไทย แต่เดิมการตัดไม้จึงไม่ผิดศีลธรรม แต่เดี๋ยวนี้มีกฎหมายห้ามเพราะเหตุผลบางอย่างที่ต้องการรักษาป่าไม้ไว้ให้ลูกหลาน เพื่อจะได้ใช้กันนานๆ หรือเพื่อรักษาลิ่งแวดล้อม เพราะว่าบ้านเมืองที่ป่าถูกทำลายมาก อากาศแปรปรวน ต่อไปอาจกลายเป็นทะเลทรายก็ได้ถ้าไม่ระมัดระวังให้ดี ด้วยเหตุผลนี้จึงต้องมีกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ออกมา กฎหมายว่าด้วยป่าไม้จึงเป็นกฎหมายเทคนิค

กล่าวโดยสรุป กฎหมายเทคนิคต้องมีลักษณะ ๒ ประการ คือ เป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นทันทีเพื่อวัตถุประสงค์บางประการ ซึ่งเป็นเหตุผลทางเทคนิค (Technical Reason) และกฎเกณฑ์เหล่านั้นไม่มีเหตุผลในทางศีลธรรม (Moral Reason) หรือหลักกฎหมายคอยสนับสนุนอยู่ กฎหมายเทคนิคเป็นกฎหมายที่เกิดขึ้นโดยกระบวนการนิติบัญญัติ จึงมักจะเรียกว่า “กฎหมายส่วนบัญญัติ” หรือ “กฎหมายนิติบัญญัติ”^๕

เมื่อมีกฎหมายเทคนิคก็เกิดปัญหาว่าใครมีอำนาจบัญญัติกฎหมาย ไม่ใช่ทุกคนทำได้ แต่ต้องเป็นผู้มีอำนาจซึ่งเป็นไปตามกาลสมัย ถ้าสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ผู้บัญญัติกฎหมายก็คือ พระมหากษัตริย์ สมัยใหม่ในรัฐที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยจะมีการแยกอำนาจออกเป็น ๓ ส่วน คือ แยกเป็นอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ ฝ่ายนิติบัญญัติคือฝ่ายมีอำนาจบัญญัติ

^๕ โกเมศ ขวัญเมือง, การศึกษาแนวใหม่ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๙), หน้า ๒๗-๒๘.

กฎหมาย ปัญหาว่าใครมีอำนาจบัญญัติกฎหมายนั้นแตกต่างกันไปในแต่ละยุคสมัย ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พระมหากษัตริย์มีอำนาจ ในสมัยประชาธิปไตย รัฐสภาซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนเป็นผู้มีอำนาจ

ปัญหาอีกอย่างหนึ่งก็คือ กฎหมายเทคนิคไม่มีขนบธรรมเนียมประเพณีและศีลธรรมคอยหนุนหลัง ถ้าใครผิดก็ไม่ว่ากันว่าคนนั้นทำชั่ว หรือทำผิดศีลธรรม เพราะฉะนั้นกฎหมายเทคนิคจึงไม่มีลักษณะบังคับตามธรรมชาติ (Spontaneous sanction) ถ้ากฎเกณฑ์ที่ว่าห้ามลักทรัพย์ หรือห้ามผิดลูกเมียผู้อื่นถือเป็นกฎเกณฑ์ที่มีต้นตอมาจากศีลธรรม มีลักษณะบังคับอยู่ในตัวตามธรรมชาติ ใคร ๆ ก็รู้ว่าชั่ว จึงไม่อยากทำหรือว่าทำแล้วก็ไม่อยากให้คนรู้ แต่การทำผิดทางกฎหมายเทคนิคนั้นไม่ใช่เรื่องเกี่ยวกับศีลธรรม เช่น จอดรถในที่ห้ามจอด คนส่วนใหญ่ไม่รู้สึกว่าชั่ว ด้วยเหตุนี้กฎหมายเทคนิคจึงมีจุดอ่อนในเรื่องการบังคับใช้กฎหมายในสังคม หรือมีผลบังคับในสังคม การที่จะทำให้กฎหมายเทคนิคเกิดความศักดิ์สิทธิ์จึงควรดำเนินการดังนี้

๑. การกำหนดมาตรการและโทษจะต้องเหมาะสมกับสภาพของการกระทำผิดและมีความรุนแรงเพียงพอที่จะทำให้คนกลัว โดยจะต้องเป็นการทำให้เขาเสียประโยชน์มากกว่าจะได้รับประโยชน์จากการกระทำผิด

๒. จะต้องมีการบังคับลงโทษอย่างมีประสิทธิภาพและสม่ำเสมอ ไม่เลือกปฏิบัติ กฎหมายต้องเป็นกฎหมาย ถ้ากระทำผิดก็ต้องจับทันที หากมีกฎหมายออกมาแต่จับบ้างไม่จับบ้างก็ไม่มีประโยชน์ จะทำให้กฎหมายเป็นเพียงกฎเกณฑ์ที่เป็นตัวหนังสือเท่านั้น

๓. ในสังคมสมัยใหม่ มีกฎหมายเทคนิคออกมามากมายและด้วยความจำเป็นในการบังคับใช้กฎหมายนั้น รัฐจึงต้องมีเครื่องจักรในการบังคับให้เป็นไปตามกฎหมาย เครื่องจักรในที่นี้คือ หน่วยงานราชการ เจ้าพนักงานของรัฐ ซึ่งอาจเป็นตำรวจ หรือเป็นเจ้าหน้าที่ของกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ เช่น กรมป่าไม้ กรมศุลกากร เป็นต้น คอยตรวจสอบและจับคนทำผิดมาลงโทษอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะฉะนั้น รัฐใดที่มีกฎหมายเทคนิคมากก็ยิ่งมีความจำเป็นที่จะต้องมีเจ้าหน้าที่เข้มแข็งเอาการเองาน มีความรู้ความสามารถในเทคนิคใหม่ ๆ และมีความซื่อสัตย์สุจริตด้วย

๔. ในด้านของประชาชน จะต้องทำให้เกิดมีความสำนึกในหน้าที่ของพลเมืองดีที่จะต้องเคารพกฎหมาย ปฏิบัติตามกฎหมายโดยเคร่งครัด ถ้าจิตสำนึกเช่นนี้มีอยู่ในจิตใจของประชาชนอย่างแพร่หลายในสังคม สังคมนั้นจะกลายเป็นสังคมที่มีวัฒนธรรมทางกฎหมาย (Legal culture) ประเทศที่ได้รับความยกย่องว่ามีวัฒนธรรมทางกฎหมาย เป็นตัวอย่างสำคัญให้แกโลกในสมัยนี้ เช่น ประเทศอังกฤษ ประเทศเยอรมัน ในสมัยก่อนในยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ในประเทศอังกฤษประชาชนยกย่องและยึดถือ “หลักนิติธรรม (The Rule of Law)” และในประเทศเยอรมันก็มี

“หลักนิติรัฐ (Rechtsstaat)” เป็นที่เคารพนับถือของประชาชน สั่งสอนและอบรมกันในโรงเรียนและมหาวิทยาลัยเป็นธรรมเนียมเสมอมา เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่า ในประเทศที่มีวัฒนธรรมทางกฎหมายเป็นอย่างดีเท่านั้น ที่สิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีของมนุษย์ได้รับการยกย่องนับถือและได้รับความคุ้มครองเป็นอย่างดี ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญในการปกครองระบอบประชาธิปไตยในสมัยใหม่

“หลักนิติรัฐ (Rechtsstaat)” และ “หลักนิติธรรม (The Rule of Law)” หมายถึงรัฐที่ยึดถือกฎหมายเป็นใหญ่ในการปกครองบ้านเมือง และรัฐก็ใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการปกครองรัฐด้วยเหตุนี้ รัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐจะกระทำการอันเป็นการกระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจไว้โดยชัดแจ้ง และจะต้องกระทำการภายในขอบเขตของกฎหมาย อันนี้คือสาระสำคัญของหลักนิติรัฐ^๖

๑.๓ ความสำคัญของกฎหมาย

ก่อนที่จะศึกษาวิชากฎหมายน่ารู้ ควรจะรู้ความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องรู้กฎหมาย อันเป็นเบื้องต้นก่อน อันจะเป็นแรงจูงใจให้มีความสนใจที่จะเรียนมากขึ้น กฎหมายสร้างความเป็นระเบียบและความสงบเรียบร้อยให้กับสังคมและประเทศชาติ

คนเราเมื่ออยู่รวมกันเป็นจำนวนมากถ้าทำอะไรกันตามใจชอบ ตามอัธยาศัยของแต่ละคน โดยไม่มีขอบเขตก็อาจจะมีการกระทบกระทั่งกัน ผิดใจกัน การกระทำบางอย่างอาจไปกระทบผู้อื่นให้เดือดร้อนได้ สมมติว่า คนจะข้ามถนนเมื่อพอใจจะเดินข้ามถนนตรงบริเวณใดก็ข้ามทันที ถ้ามีผู้ปฏิบัติอย่างนี้เป็นจำนวนมากก็จะทำให้ผู้ขับขี่รถยนต์ต้องชะลอความเร็วเป็นระยะ ๆ ตลอดทางการจราจรก็ติดขัด บางคนข้ามถนนโดยไม่ดูว่าถนนว่างพอแล้วหรือยัง ผู้ขับขี่รถยนต์ที่ผ่านมาต้องหยุดอย่างกะทันหัน บางครั้ง อาจจะต้องขับรถเบนลงข้างทางหรือไปชนกับรถคันอื่นเกิดอุบัติเหตุได้ เมื่อมีกฎหมายจราจรบัญญัติขึ้นมาใช้บังคับและทุกคนปฏิบัติตามกฎหมายก็จะเกิดความเรียบร้อยเป็นระเบียบขึ้นมา

๑.๓.๑ กฎหมายเป็นบรรทัดฐานของสังคม

กฎหมายสร้างความเป็นระเบียบและความสงบเรียบร้อยให้กับสังคมและประเทศชาติ เมื่ออยู่รวมกันเป็นสังคมทุกคนจำเป็นต้องมีบรรทัดฐาน ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติยึดถือเพื่อความสงบเรียบร้อย ความเป็นปึกแผ่นของกลุ่ม ก็จะมีเกณฑ์ในเรื่องระบบการปกครองที่สมาชิกในกลุ่มนั้น

^๖ <http://www.panyathai.or.th/wiki/index.php> .

ยอมรับมาเป็นอำนาจในการปกครองคนในกลุ่มให้เกิดความเรียบร้อย เช่น ประเทศไทยมีกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายหลักในการปกครองประเทศ มีการแบ่งแยกอำนาจอธิปไตย กำหนดสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง ทุกคนก็ต้องรู้ว่าสิทธิของตนมีอยู่แค่ไหนเพียงไรจะไปล่วงเกินสิทธิของผู้อื่นไม่ได้^๗

ตัวอย่าง นางสาวกุหลาบมีสิทธิในการพูด แต่นางสาวกุหลาบจะไปพูดว่านางสาวมะลิเป็นคนนิสัยไม่ดี ชอบไปเที่ยวเตร่กับผู้ชายทั่วไป เช่นนี้ถือว่า นางสาวกุหลาบไปล่วงเกินสิทธิของผู้อื่นย่อมมีความผิด ถ้าไม่มีกฎหมายกำหนดกฎเกณฑ์ไว้แบบนี้ ผู้คนจะทำอะไรกันตามใจตนเองซึ่งอาจจะไปทำความเดือดร้อนให้กับผู้อื่น สังคมก็จะวุ่นวาย

๑.๓.๒ กฎหมายกำหนดสิทธิหน้าที่ของคนในสังคม

การที่กฎหมายกำหนดให้ประชาชนมีหน้าที่ป้องกันประเทศ มีหน้าที่ช่วยเหลือราชการ หรือ กำหนดให้ชายไทยต้องรับราชการทหารนั้น เป็นการรักษาประเทศชาติ และการที่กำหนดให้อำนาจรัฐในด้านการบริหารประเทศ การปกครองแผ่นดินก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดความเป็นระเบียบ และความสงบเรียบร้อยแก่ประเทศชาติ กฎหมายเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ พลเมืองไทยทุกคนต้องปฏิบัติตามข้อบังคับของกฎหมาย ถ้าใครฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามต้องได้รับโทษ และในปัจจุบันกฎหมายจะเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของเราตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย เมื่อเราเกิด เจ้านบ้านหรือบิดามารดาต้องไปแจ้งเกิดเพื่อขอรับสูติบัตร ต้องไปแจ้งการตั้งชื่อ หรือต่อไปเราต้องการเปลี่ยนชื่อโดยที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ก็ต้องให้บิดามารดาเป็นผู้ดำเนินการหรือต้องได้รับความยินยอมจากบิดามารดา เมื่ออายุย่างเข้าปีที่แปดต้องเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา เมื่ออายุครบสิบห้าปีก็ต้องทำบัตรประจำตัวประชาชน ชายไทยเมื่ออายุย่างเข้าปีที่สิบแปดต้องไปแสดงตน เพื่อลงบัญชีทหารกองเกินที่อำเภอท้องที่ซึ่งเป็นภูมิลำเนาของตน เมื่ออายุย่างเข้าปีที่ยี่สิบเอ็ดต้องไปแสดงตนเพื่อรับหมายเรียกที่อำเภอท้องที่ภูมิลำเนาของตน ทหารกองเกินที่ถูกหมายเรียกต้องไปให้คณะกรรมการตรวจเลือก ทำการตรวจเลือกตามกำหนดในหมายนั้น บุคคลใดจะย้ายภูมิลำเนาถิ่นที่อยู่ ก็ต้องไปแจ้งย้ายออกก่อนนายทะเบียนท้องที่และต้องย้ายเข้าที่อยู่ใหม่ตามกำหนดเวลาที่กฎหมายกำหนด ชายหญิงจะสมรสกันก็ต้องจดทะเบียนสมรส ในระหว่างที่เป็นสามีภรรยา การจัดการทรัพย์สินก็ตกอยู่ภายใต้กฎหมาย เมื่อเสียชีวิตก็ต้องแจ้งเจ้าหน้าที่เพื่อขอใบมรณบัตร และทรัพย์สินของผู้ตายก็เป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทตามกฎหมาย

^๗ ภูมิชัย สุวรรณดี และคณะ, **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, ๒๕๔๙), หน้า ๑๕.

๑.๓.๓ กฎหมายก่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม

กฎหมายก่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม คนเราทุกคนย่อมต้องการความยุติธรรมด้วยกันทั้งสิ้น การที่จะตัดสินว่าการกระทำใดถูกต้องหรือไม่นั้น ย่อมต้องมีหลักฐาน ฉะนั้นกฎหมายจึงเป็นกฎเกณฑ์สำคัญที่เป็นหลักของความยุติธรรม เช่น เมื่อคนบางคนกระทำการให้ผู้อื่นเสียหาย ผู้ที่ได้รับความเสียหายก็ย่อมมีความต้องการที่จะได้รับชดเชยค่าเสียหายอย่างยุติธรรม เมื่อมีการฟ้องร้องไปยังศาล การตัดสินของศาลก็ต้องอาศัยกฎหมายเป็นหลักในการตัดสิน ตัวอย่างนายเดช ขอยืมรถยนต์ของนายอ้วนไปขับ นายเดชขับรถยนต์คันดังกล่าวไปชนกำแพงรั้ว ทำให้รถยนต์ได้รับความเสียหายคิดเป็นจำนวนเงินหนึ่งหมื่นบาท นายเดชยินยอมชดเชยค่าเสียหายให้นายอ้วนหนึ่งหมื่นบาทตามความเสียหายที่เกิดขึ้น แต่นายเดชขอผลัดไปอีกหนึ่งเดือน ครึ่งถึงกำหนดเวลานายอ้วนไปขอรับเงินจากนายเดช แต่นายเดชไม่ยอมชำระเงินให้นายอ้วน ทำให้นายอ้วนได้รับความเสียหาย นายอ้วนจึงมีสิทธิฟ้องเรียกค่าเสียหายจากนายเดชเป็นเงินหนึ่งหมื่นบาทต่อศาล การตัดสินของศาลก็ต้องอาศัยหลักกฎหมายเป็นแนวในการตัดสิน ทั้งนี้ เพื่อความยุติธรรม ศาลจะต้องตัดสินให้นายเดชชำระเงินค่าเสียหายจำนวนหนึ่งหมื่นบาท พร้อมด้วยดอกเบี้ยตามกฎหมายให้แก่ นายอ้วนเป็นต้น

๑.๓.๔ กฎหมายเป็นหลักในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

การกำหนดนโยบายพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าไปในทางใด หรือคุณภาพของพลเมืองเป็นอย่างไร จำเป็นต้องมีกฎหมายออกมาใช้บังคับ เพื่อให้ได้ผลตามเป้าหมายของการพัฒนาที่กำหนดไว้ ดังจะเห็นได้จากกรณีที่กฎหมายได้กำหนดให้บุคคลมีสิทธิได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า ๑๒ ปี โดยรัฐเป็นผู้จัดการศึกษาให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายนั้น ย่อมส่งผลให้คุณภาพด้านการศึกษาของประชาชนสูงขึ้น หรือการที่กฎหมายกำหนดให้ประชาชนทุกคนมีหน้าที่พิทักษ์ปกป้อง และสืบสานศิลปวัฒนธรรมของชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ย่อมทำให้สังคมและสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนมีมาตรฐานดีขึ้น

ดังนั้น การที่ประเทศไทยจะพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้เป็นไปในแนวทางใดก็ตาม ถ้าได้มีบทบัญญัติของกฎหมายเป็นหลักการให้ทุกคนปฏิบัติตาม ก็ย่อมทำให้การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนประสบผลสำเร็จได้สูงกว่าการปล่อยให้ไปตามวิถีการดำเนินชีวิตของสังคมตามปกติ^๔

^๔ http://www.aksorn.com/webguide/webguide_detail.php?content_id=818, วันที่ ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๕๒.

๑.๔ ประโยชน์ของกฎหมายที่มีต่อสังคม

กฎหมายมีประโยชน์ต่อสังคมอย่างยิ่ง ถ้าขาดกฎหมาย สังคมย่อมขาดระเบียบวินัยและประเทศชาติย่อมขาดความมั่นคงอย่างแน่นอน ที่กล่าวเช่นนี้ ก็เพราะกฎหมายมีประโยชน์ต่อสังคมอย่างมากมายในทุก ๆ ด้าน แต่ในที่นี้จะแยกกล่าวให้เห็นประโยชน์ของกฎหมายที่มีต่อสังคมไว้เพียง ๕ ประการ ดังนี้

๑.๔.๑ สร้างความเป็นธรรม หรือความยุติธรรมให้แก่สังคม ระวังข้อพิพาท เช่น กฎหมายที่ถูกนำมาพิจารณาในชั้นศาลเพื่อให้คดีความเป็นอันยุติ เพราะกฎหมายเป็นหลักกติกาที่ทุกคน จะต้องปฏิบัติเสมอภาค เท่าเทียมกัน เมื่อการปฏิบัติของบุคคลใดบุคคลหนึ่งเอาเปรียบคนอื่น ขาดความยุติธรรม กฎหมายก็จะเข้ามาสร้างความเป็นธรรม ยุติข้อพิพาทไม่ให้เกิดการเอาเปรียบกัน ดังที่เราเรียกกันว่า ยุติธรรม สังคมก็จะได้รับความสุขจากผลของกฎหมายในด้านนี้

๑.๔.๒ รู้จักสิทธิหน้าที่ของตัวเองที่จะปฏิบัติต่อสังคม ระวังตนไม่พลัดพลั้งกระทำ ความผิดอันเนื่องมาจากไม่รู้กฎหมาย เพราะถ้าทำผิดก็ต้องรับผิดตามกฎหมาย ป้องกันไม่ให้ผู้อื่นเอาเปรียบและถูกโกงโดยความไม่รู้กฎหมาย กฎหมายจึงเป็นวิศวกรสังคม ทำหน้าที่วางแนวทางและแก้ไขปัญหาลังคมทั้งปัจจุบันและอนาคต เช่นกฎหมายผังเมือง กฎหมายปฏิรูปการศึกษา

๑.๔.๓ ประโยชน์ในการประกอบอาชีพที่เกี่ยวกับกฎหมายโดยตรง เช่น การเป็นที่ปรึกษาทางกฎหมาย การเป็นทนายความ อัยการ ศาล ทั้งจะเป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยต่างฝ่ายต่างช่วยกันรักษาความถูกต้อง ความยุติธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม หรือทุกสาขาอาชีพเพราะการประกอบอาชีพต่าง ๆ นั้น ถ้าหากผู้ประกอบอาชีพมีความรู้ในหลักกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพของตน ด้วยแล้วย่อมจะป้องกันความผิดพลาดอันอาจเกิดจากความไม่รู้กฎหมายนั้นได้ กฎหมายยังช่วยจัดสรรทรัพยากรและสร้างโครงสร้างทางเศรษฐกิจ เช่น กฎหมายด้านภาษีอากร กฎหมาย จัดสรรงบประมาณ กฎหมายการปรับดอกเบี่ย

๑.๔.๔ ประโยชน์ในทางการเมืองการปกครอง เพราะถ้าประชาชนรู้กฎหมายก็จะเป็นการเสริมสร้างความมั่นคงของการปกครอง และการบริหารงานทางการเมือง การปกครอง ประโยชน์สุขก็จะตกอยู่กับประชาชน เมื่อประชาชนรู้สิทธิหน้าที่ตามกฎหมายแล้วก็จะปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างครบถ้วน กฎหมายจัดตั้งและกำหนดโครงสร้างทางการเมืองการปกครอง เช่น รัฐธรรมนูญ กำหนดการเลือกตั้งและการทำงานของรัฐสภา ศาล และคณะรัฐมนตรี